

تحلیل نگرش دانش آموزان پسر دوره متوسطه شهر همدان نسبت به حفاظت از محیط زیست

وحید عزیزی^{۱*}، مسلم سواری^۲، معین صادقی^۳، غلامرضا یآوری^۴

^۱ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، گروه اقتصادکشاورزی، دانشگاه پیام نور مرکز کرج
^۲ دانشجوی دکتری، توسعه کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه تهران
^۳ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، گروه اقتصادکشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج
^۴ استادیار، گروه اقتصادکشاورزی، دانشگاه پیام نور مرکز کرج

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۴/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۱۲/۲۱

Analysis of high school students' attitudes toward
Hamedan environmental protectionV. Azizi^{1*}, M. Savari², M. Sadeghi³ and Gh. Yavari⁴¹ M. S. Agricultural Economics, Payame Noor University, Karaj² Ph.D. Student, Agricultural Development, University of Tehran³ M. S. Agricultural Economics, Islamic Azad University, Karaj⁴ Assistant Professor, Agricultural Economics, Payame Noor University, Karaj

Abstract

This study analyzes the attitude of high school students in City of Hamadan toward environmental protection. A survey of 4104 high school students in Hamadan using the Cochran test, 240 persons were selected. To enhance the credibility of findings using stratified random sampling, 270 questionnaires were proportionally completed. The validity of the questionnaire by a panel of experts and its reliability through using Cronbach's Alfa were approved and the amount was calculated above (7/0). Data analysis was performed through using SPSS software. The majority of the students had positive attitudes towards environmental protection. Correlation analysis also showed that there is 1% positive and significant relationship between their attitude towards environmental protection, the use of the Internet and father's occupation. Also, one of the most important strategies to improve students' attitude towards environmental protection is using educational videos and creating environmental organizations.

Keywords: attitude, environmental protection, education, male students, Hamadan

چکیده

پژوهش حاضر به تحلیل نگرش دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر همدان پیرامون حفاظت از محیط زیست پرداخته است. جامعه آماری تحقیق شامل ۴۱۰۴ نفر از دانش‌آموزان پسر دبیرستان‌های شهر همدان که با استفاده از آماره کوکران ۲۴۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای افزایش اعتبار یافته‌ها ۲۷۰ پرسشنامه با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب تکمیل شد. روایی پرسشنامه توسط پانل متخصصان و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ تایید و مقدار آن بالاتر از (۰/۷) محاسبه گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها به وسیله نرم‌افزار SPSS انجام شد. طبق نتایج اکثر دانش‌آموزان نگرش مساعدی نسبت به حفاظت از محیط زیست نداشتند. تحلیل همبستگی نیز نشان داد که بین میزان نگرش آنها نسبت به حفاظت از محیط زیست و استفاده از اینترنت و شغل پدر رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح یک درصد وجود دارد. همچنین، از جمله مهم‌ترین راهکارهای بهبود نگرش دانش‌آموزان نسبت به حفاظت از محیط زیست استفاده از فیلم‌های آموزشی و ایجاد تشکل‌های زیست‌محیطی می‌باشد. کلیدواژگان: نگرش، حفاظت محیط زیست، آموزش، دانش‌آموزان پسر، شهرستان همدان.

مقدمه

در رابطه با محیط‌زیست دارد و بازتابی از عنصر هم نظری می‌باشد.

ب) آموزش از طریق محیط‌زیست: وسیله‌ای جهت دستیابی به دانش شراکتی و کلی نگر و ارتقاء سطح یادگیری می‌باشد.

ج) آموزش برای محیط‌زیست: بر توسعه گرایش‌های آگاهانه به سمت محیط‌زیست تاکید دارد. در حقیقت با ارزش، رفتار و گرایش سر و کار دارد و بازتابی از عنصر اخلاقی می‌باشد (Tuncer, et al, 2009).

حفاظت از محیط‌زیست در ابتدا باید از آموزش شروع گردد. آموزش محیط‌زیست موجب افزایش دانش زیست‌محیطی و مهارت‌های لازم برای حفظ محیط‌زیست در طول زندگی می‌گردد. این آموزش موجب می‌شود یاد گیرنده مواردی همچون "آگاهی (درباره محیط‌زیست)"، "ارزش (شناخت محیط‌زیست از طریق دانش)"، "رویکرد (مسئولیت در قبال محیط‌زیست)"، قابلیت انجام عمل (مهارت‌های لازم برای حل مشکل)" را کسب کند.

بنابراین آموزش محیط‌زیست یک فرآیند فعال در زمینه آگاهی، دانش و مهارت‌هایی است که منجر به درک، تعهد، تصمیمات آگاهانه و عملکردهای سازنده برای اطمینان از احساس مسئولیت نسبت به مسایل زیست‌محیطی در همه بخش‌های وابسته به کره زمین و محیط‌زیست می‌شود (Jokar and Mirdamadi, 2010). برای حل مشکلات زیست‌محیطی یکی از اساسی‌ترین امور، افزایش آگاهی و اطلاعات است که این مهم نیاز به آموزش دارد (Mirdamadi, et al, 2010).

در آموزش محیط‌زیست؛ اقدام به آموزش در دوران کودکی و نوجوانی که زمان رشد و تحصیل دانش‌آموزان است نسبت به افراد و دوران‌های دیگر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا نخست این که کودکان و نوجوانان بزرگترین گروه انسانی هستند (Arjomandi, 2000). دوم، آنان هم نسل بعد را تشکیل می‌دهند و هم مسئولیت ارتباط نسل حاضر با نسل‌های آینده را دارند. سوم کودکان در برابر انواع آلودگی‌های زیست‌محیطی آسیب پذیرترند. چهارم سطح بالای دریافت و یادگیری در

محیط‌زیست موهبتی خدایی است که در اختیار انسان قرار گرفته تا از آن استفاده کند. وظیفه انسانی و اجتماعی هر انسانی است تا در حفاظت آن بکوشد و سلامتی آن را تأمین کند؛ لذا امروزه حفاظت از محیط‌زیست، به یکی از مهمترین مباحث جامعه جهانی تبدیل شده است؛ به گونه‌ای که درست نگهداری نکردن، یا رعایت نکردن استانداردهای حفاظت از آن می‌تواند سلامت کل جهان را مورد تهدید قرار دهد (Rahni, 2010).

روند رو به گسترش کشورهای در حال توسعه، مشکلات زیست‌محیطی متعددی را به وجود آورده به طوری که منجر به تخریب منابع طبیعی گردیده است بنابراین با رشد شهرها و متعاقب آن افزایش جمعیت شهری، معضلات زیست‌محیطی متعددی رخ می‌نماید (Marcoux, 2006)، که با توجه به روند صعودی افزایش آلودگی‌های زیستی در شهرهای بزرگ اهمیت حفاظت از محیط‌زیست و کنترل این آلودگی‌ها روز به روز افزایش پیدا می‌کند. با توجه به اهمیت انسان به عنوان هدف توسعه از یک سو و محیط‌زیست به عنوان بستر فعالیت انسانی از سوی دیگر موضوع داشتن حق محیط‌زیستی سالم برای نسل فعلی و آینده در جهان موضوعیت یافته است. به خطر انداختن محیط‌زیست، تخریب و آلوده‌سازی منابع طبیعی نوعی بیماری است که برای درمان آن باید راهی جست. پیشگیری را، درمان کم هزینه می‌دانند. در حوزه محیط‌زیست همچون سایر حوزه‌های اجتماعی، آموزش به عنوان راه پیشگیری از بروز بیماری به حساب می‌آید (Mahmoudi and Veisi, 2005). اهداف اصلی آموزش بالا بردن سطح تعقل، دانش و اخلاق در افراد و افزایش سطح مسئولیت‌پذیری آن‌ها در جامعه می‌باشد (Alavimoghadam et al, 2008). آموزش‌های مرتبط با محیط زیست از سه شاخه اصلی تشکیل یافته، این سه شاخه به طور خلاصه بدین صورت می‌باشند:

الف) آموزش درباره محیط‌زیست: دیدگاه تحقیقی و اکتشافی دارد و درصدد یافتن ماهیت ناحیه مطالعاتی می‌باشد (Doyle, 2000). اهداف آن به صورت شناختی و بر حجم اطلاعات در افراد می‌افزاید و تمرکز در دانش پایه‌ای و شناختی

آگاهی دانشجویان از مقوله مواد زاید جامد به عنوان یکی از معضلات زیست محیطی عصر حاضر، ضرورت ارائه واحدهای مرتبط با علوم و مهندسی محیط زیست برای دانشجویان را نشان داد (Alavimoghadam and Delbari, 2009). شمس آبادی در پژوهش خود با عنوان ارابه چارچوب نظری در خصوص چگونگی آموزش محیط زیست در نظام آموزش و پرورش کشور نشان داد که بین آگاهی دانش آموزان و تغییر نگرش آنها رابطه مثبتی وجود دارد. لذا آموزش و آگاهی از محیط زیست را می توان یکی از مهم ترین نقش های کنونی مدارس در تمامی سطوح، در آموزش رسمی دانست (Shamsabadi, 2008). یافته های تحقیق اسمعیلی و میردامادی نشان داد که میزان دانش، مهارت و بینش شهروندان شرکت کننده در دوره های فضای سبز شهرداری افزایش یافته است. همچنین این یافته ها نشان داد که بین متغیرهای سن و سطح تحصیلات با متغیر وابسته دانش شهروندان نسبت به محیط زیست سالم رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. اما متغیرهای تجربه و علاقه شهروندان مستقل از میزان مهارت و بینش آنها در زمینه محیط زیست سالم بوده است (Esmaeili and Mirdamadi, 2011). حیدری در تحقیق خود بیان می کند ضرورت حفظ محیط زیست در بین جوانان شهر تهران بسیار کم رنگ است و ۸۲/۸۷ درصد از جوانان به حفظ محیط زیست اهمیت نمی دهند و ۳۸/۱۱ درصد هم حفظ محیط زیست را وظیفه خود نمی دانند (Heydari, 2003). عبدالهی و صادقی به نیاز سنجی آموزش زیست محیطی دانش آموزان و بررسی میزان آگاهی، نگرش و عملکرد زیست محیطی آنان پرداخته اند. طبق نتایج دانش آموزان در مورد ضرورت وجود گونه های گیاهی، خطرات آلودگی صوتی و خطرات دفع زباله ناصحیح، آگاهی نسبتاً خوبی دارند ولی در مورد کمبود منابع، ضرورت تنوع زیستی و فواید درختان در کاهش آلودگی صوتی اطلاعات کافی ندارند. همچنین هیچ گونه شناختی در مورد علامت دوست دار لایه ازن بر روی محصولات و ضرورت توجه به آن ندارند و به نقش خودشان و همه مردم در کاهش آلودگی زیست محیطی نگرش مثبتی دارند. به این مسئله که انسان ها از محیط زیست اطرافشان بد استفاده می کنند اعتقادی ندارند و

سنین کودکی و نوجوانی است، به طوری که آنان مطالب را سریع تر و بیشتر فرا می گیرند (Soltani, 2000). برای آموزش مناسب زیست محیطی دانش آموزان می بایست ابتدا وضعیت آگاهی فعلی آنها مورد سنجش قرار گیرد تا براساس آن آموزش های لازم طراحی و مورد اجرا قرار گیرد. در این رابطه تحقیقات متعددی انجام شده است. جوکار و میردامادی به بررسی دیدگاه دانش آموزان دبیرستان های شهرستان شیراز در رابطه با حفاظت از محیط زیست پرداخته اند. نتایج نشان داد که بین متغیرهای میزان آگاهی از مسایل زیست محیطی، میزان علاقه به محیط زیست، نگرش نسبت به حفاظت از محیط زیست، شرکت در فعالیت های زیست محیطی داوطلبانه، میزان بازدید کارشناسان محیط زیست از مدارس، بازدید دانش آموزان از مراکز مرتبط با محیط زیست، استفاده از فیلم های آموزشی در زمینه محیط زیست و تمایل به ایجاد تشکل های زیست محیطی با متغیر دیدگاه دانش آموزان نسبت به حفاظت محیط زیست رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. همچنین نتایج رگرسیونی نشان داد که متغیرهای میزان علاقه به حفاظت از محیط زیست، نگرش مساعد نسبت به حفاظت محیط زیست، استفاده از فیلم های آموزشی زیست محیطی و تمایل به ایجاد تشکل های زیست محیطی، ۴۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته (دیدگاه نسبت به حفاظت از محیط زیست) را تبیین نموده اند (Jokar and Mirdamadi, 2010). میردامادی و همکاران در پژوهش خود نتیجه گرفتند که بین متغیرهای سن، تحصیلات والدین، استفاده از برنامه های رسانه ای، دسترسی به جنگل و فضای سبز، مطالعه کتاب ها و مقالات زیست محیطی با متغیر آگاهی دانش آموزان نسبت به محیط زیست رابطه معنی داری وجود دارد. همچنین مطالعه کتاب ها و مقالات زیست محیطی تاثیرات مثبتی بر میزان آگاهی آنها نسبت به محیط زیست داشته اند (Mirdamadi et al, 2010). علوی مقدم و دلبری نشان دادند که میانگین آگاهی دانشجویان در دو دانشکده مهندسی عمران و محیط زیست " و "دانشکده مهندسی صنایع" به ترتیب بیشترین ۵/۵۳ از ۱۰ و کمترین ۳/۶۶ از ۱۰ می باشد. یافته های این مطالعه سطح پایین

پژوهشی به این نتیجه رسیدند که کار میدانی به روشن شدن مفاهیم زیست‌محیطی و مداخله به طور مستقیم در طراحی و توسعه نگرش مطلوب نسبت به دفاع از محیط کمک می‌کند (Fernández et al, 1999). کوکارینن و کوتگراو در مطالعه خود به بررسی نگرش دانش‌آموزان نسبت به محیط‌زیست پرداخته‌اند نتایج تجزیه و تحلیل همبستگی داده‌ها نشان داد ارتباط ضعیف منفی بین روان‌پریشی، برون‌گرایی و زیست‌محیطی در بین جامعه مورد مطالعه وجود دارد (Kokkarinen and Cotgrave, 2010).

با توجه به ملاحظات فوق، از آنجایی که بشر همواره با این بحران‌ها در قرون گذشته و حاضر رو به رو بوده است، تنها راه رسیدن به سلامت و بهداشت زیستی، توجه به مسایل آموزش زیست‌محیطی، تجربه و علاقه و نگرش افراد در راستای رسیدن به محیط‌زیست سالم است. با توجه به اهمیت مسئله فضای سبز و محیط‌زیست سالم و توسعه آن در کلان‌شهرهایی نظیر همدان، بررسی نگرش و دیدگاه دانش‌آموزان تحصیلات متوسطه به عنوان سازندگان نسل‌های آینده کشور موثر و مفید می‌باشد. تحلیل و بررسی اطلاعات استخراج شده از این نوع تحقیقات باعث خواهد شد تا راهکارهای مناسبی در جهت بهبود کیفیت نگرش احاد جامعه و داشتن محیط‌زیستی سالم و آری از هر گونه آلودگی بدست آید. بر همین اساس هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی نگرش دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه شهر همدان نسبت به حفاظت از محیط‌زیست می‌باشد. لذا میزان نگرش دانش‌آموزان مذکور در مورد حفاظت از محیط‌زیست تحلیل و رابطه بین ویژگی‌های شخصی با میزان نگرش آن‌ها در قالب روش آماری مورد بررسی قرار خواهد گرفت و بر طبق نگرش آن‌ها راهکارهای بهبود نگرش دانش‌آموزان استخراج خواهد شد.

مواد و روش‌ها

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی، از نظر امکان کنترل متغیرها غیر آزمایشی، از نظر شیوه جمع‌آوری داده‌ها میدانی به شمار می‌رود. داده‌ها و اطلاعات در سال ۱۳۹۱ گردآوری شده‌اند. جامعه آماری شامل ۴۱۰۴ دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه

معتقدند که انسان‌ها حق ندارند هر گونه بخواهند در محیط طبیعی تغییر ایجاد کنند (Abdelahi and Sadeghi, 2012). ویسی و زرندیان به ارزیابی و تبیین سطح دانش محیط‌زیستی اصناف و مدیران تجاری طراحی در منطقه ۱۲، بازار مرکزی تهران پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که آن‌ها با مدیریت مشارکتی پسماند ناآشنا هستند و مهمترین مشکلات محیط‌زیستی در بازار را ترافیک و سر و صدا معرفی کردند و معتقد بودند که دانش محیط‌زیستی از طریق رسانه‌های گروهی نظیر تلویزیون و رادیو و تابلوهای تبلیغاتی و متخصصان مربوطه و دوستان از سایر روش‌ها برای انتقال اطلاعات و اطلاع‌رسانی درباره مسائل محیط‌زیست اثر بیشتری دارند (Veisi and Zarandian, 2012). استوار و همکارانش به بررسی نگرش زیست‌محیطی دانش‌آموزان مقاطع راهنمایی و متوسطه جزیره کیش پرداخته‌اند. بر طبق نتایج دانش عمومی زیست‌محیطی مهمترین عامل موثر بر نگرش زیست‌محیطی آنان بدست آمد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که به ترتیب متغیرهای دانش عمومی زیست‌محیطی، هنجارهای اخلاق زیست‌محیطی، علاقه نسبت به محیط‌زیست و دسترسی به منابع تشویق‌کننده به حفظ محیط‌زیست بیشترین تاثیر را بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به محیط‌زیست دارد. با توجه به نتایج این مطالعه مهمترین منابعی که دانش‌آموزان را به حفظ محیط‌زیست تشویق می‌کند در ابتدا والدین و سپس معلمان، برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی و در نهایت کتب و مجلات می‌باشد (Ostovar et al, 2013). کلانتری و فتاحی به بررسی تأثیر آموزش‌های زیست‌محیطی بر تغییر رفتار دانش‌آموزان پایه پنجم در شهر کرمانشاه پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که آموزش‌های زیست‌محیطی شامل (سه مؤلفه آب، خاک و هوا) بر تغییر رفتار دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع ابتدایی نسبت به حفظ محیط‌زیست تأثیر دارد (Kalantari and Fatahi, 2013). در پژوهش آیدین و کپنی دانشجویان دارای نگرش مثبت نسبت به مشکلات محیط‌زیست هستند. همچنین نگرش آنها نسبت به مسائل زیست‌محیطی نشان داد که متغیرهای جنس و نوع مدرسه با سطح درجه نگرش آن‌ها تفاوت قابل توجهی وجود دارد (Aydin and Çepni, 2010). فرناندز و همکاران در

یافته‌های تحقیق

بررسی ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان مورد مطالعه، نشان داد که میانگین سنی آنها ۱۶/۶۰ سال با انحراف معیار ۲/۲۷ بود به طوری که دانش‌آموزان مورد مطالعه در رده سنی بین ۱۴ تا ۱۹ سال بودند. میانگین درآمد ماهیانه خانوار آنها ۷۴۹ هزار تومان با انحراف معیار ۵۹۸/۲۸۴ هزار تومان بود. میانگین معدل آنها ۱۵/۸۶ با انحراف معیار ۲/۳۴ بود.

جدول ۱. ویژگی‌های فردی و شخصی دانش‌آموزان مورد مطالعه

متغیر	سطوح متغیر	فروانی	درصد
مقطع تحصیلی	اول دبیرستان	۶۶	۲۴/۴
	دوم دبیرستان	۸۹	۳۳/۰
	سوم دبیرستان	۶۰	۲۲/۲
	چهارم دبیرستان	۵۵	۲۰/۴
رشته تحصیلی	ریاضی	۷۶	۲۸/۱
	تجربی	۸۲	۳۰/۴
	انسانی	۴۶	۲۴/۴
	اول دبیرستان	۶۶	۲۴/۴
میزان روزانه استفاده از اینترنت	کمتر از ۳۰ دقیقه	۱۷۲	۶۳/۷
	۳۰ تا ۶۰ دقیقه	۴۸	۱۷/۸
	۶۱ تا ۹۰ دقیقه	۱۰	۳/۷
	۷۱ تا ۱۲۰ دقیقه	۷	۲/۶
میزان روزانه مطالعه درسی	بیشتر از ۱۲۰ دقیقه	۳۳	۱۲/۲
	کمتر از ۳۰ دقیقه	۷۱	۲۶/۳
	۳۰ تا ۶۰ دقیقه	۴۶	۱۷/۰
	۶۱ تا ۹۰ دقیقه	۵۵	۲۰/۷
	۷۱ تا ۱۲۰ دقیقه	۳۸	۱۴/۱
	بیشتر از ۱۲۰ دقیقه	۵۹	۲۱/۹

- نگرش دانش‌آموزان نسبت به حفاظت از محیط‌زیست

به‌منظور اولویت‌بندی گویه مربوط به نگرش دانش‌آموزان مورد مطالعه از ضریب تغییرات استفاده شد. براساس نتایج جدول شماره (۲) دانش‌آموزان مورد مطالعه نگرش مساعدی نسبت به گویه‌های «محافظت از محیط‌زیست وظیفه هر انسانی است» و «محیط‌زیست سالم رفاه انسان‌ها را افزایش می‌دهد» دارند. در حالی که نسبت به گویه‌های «مشکلات محیط‌زیست به من ارتباطی ندارند» و «من نسبت به آینده محیط‌زیست خوش بین

شهرستان همدان بود که با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران ۲۴۰ نفر از آن‌ها به عنوان نمونه انتخاب شدند که برای افزایش اعتبار یافته‌ها ۳۰۰ پرسشنامه با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای (براساس مقطع تحصیلی) با انتساب متناسب توزیع شد که در نهایت تعداد ۲۷۰ پرسشنامه به صورت کامل تکمیل و مورد تجزیه تحلیل قرار گرفت. ابزار اصلی تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته و از پیش آزمون شده بود. پرسشنامه مذکور شامل سه بخش بود که قسمت اول: ۷ گویه مربوط به ویژگی‌های فردی، اجتماعی و اقتصادی، قسمت دوم آن شامل ۱۸ گویه جهت سنجش نگرش دانش‌آموزان مورد مطالعه نسبت به حفاظت از محیط‌زیست بود و قسمت سوم پرسشنامه ۱۰ گویه جهت سنجش راهکارهای بهبود نگرش دانش‌آموزان نسبت به محیط‌زیست بود. جهت تعیین روایی پرسشنامه از پانل متخصصان که شامل از اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور مرکز کرج بود استفاده شد و براساس نظرات و پیشنهادات آنان اصلاحات لازم در پرسشنامه به عمل آمد. به منظور برآورد پایایی پرسشنامه از آزمون ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید که مقدار آن برای قسمت نگرش ۰/۸۷ و برای قسمت راهکار-های بهبود نگرش ۰/۸۳ بود. با توجه به ضرایب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای هر یک از قسمت‌های پرسشنامه (بالتر از ۰/۷)، پرسشنامه از پایایی خوبی برای انجام تحقیق برخوردار بود. به منظور طبقه‌بندی نگرش دانش‌آموزان مورد مطالعه نسبت به حفاظت از محیط‌زیست، از تفاوت انحراف معیار از میانگین یا معیار (ISDM) به صورت رابطه (۱) استفاده شد.

$$A < \text{Mean} - \text{Sd} \quad \text{نامساعد}$$

$$\text{Mean} - \text{Sd} < B < \text{Mean} + \text{Sd} \quad \text{خنثی} \quad (1)$$

$$C > \text{Mean} + \text{Sd} \quad \text{مساعد}$$

در رابطه (۱)، Mean میانگین و Sd انحراف معیار از میانگین می‌باشد. به منظور تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ استفاده شد. بدین منظور در بخش آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار در بخش آمار استنباطی از ضریب همبستگی استفاده شد.

مورد مطالعه نگرش مساعدی نسبت به حفاظت از محیط‌زیست برخوردارند این در حالی است که ۷۹ نفر (۲۹/۳ درصد) از آن‌ها نگرش خنثی و ۹۰ نفر (۳۳/۳ درصد) از آن‌ها نگرش مساعدی نسبت به حفاظت از محیط‌زیست برخوردار نیستند.

«هستم» از نگرش مساعدی برخوردار نیستند. به منظور گروه‌بندی دانش‌آموزان مورد مطالعه نسبت به حفاظت از محیط‌زیست از رابطه (۱) استفاده شد. براساس یافته‌های جدول شماره (۳) فقط ۱۰۱ نفر (۳۷/۴ درصد) از دانش‌آموزان

جدول ۲. اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به سنجش نگرش دانش‌آموزان مورد مطالعه نسبت به حفاظت از محیط‌زیست

رتبه	CV	SD	Mean	گویه‌ها
۱	۲۶/۷	۱/۱۶	۴/۳۳	- محافظت از محیط‌زیست وظیفه هر انسانی است؛
۲	۳۰/۳	۱/۱۶	۳/۸۲	- محیط‌زیست سالم رفاه انسان‌ها را افزایش می‌دهد؛
۳	۳۱/۲	۱/۲۰	۳/۸۴	- برای کسانی که از محیط‌زیست محافظت می‌کنند ارزش خاصی قائل هستیم؛
۴	۳۲/۴	۱/۲۴	۳/۸۲	- می‌توان راه‌حلی را برای حفاظت از محیط‌زیست پیدا کرد؛
۵	۳۲/۵	۱/۲۷	۳/۹۰	- ما می‌توانیم نقش مهمی در حمایت از محیط‌زیست داشته باشیم؛
۶	۳۵/۷	۱/۳۸	۳/۸۶	- با حفاظت از محیط‌زیست باید به زیستن نسل‌های آینده کمک کرد؛
۷	۳۶/۹	۱/۲۴	۳/۴۴	- به مسایل مربوط به حفاظت از محیط‌زیست علاقه‌مند هستیم؛
۸	۳۷/۱	۱/۳۶	۳/۶۶	- عدم توجه به مسایل زیست‌محیطی آینده جهان را تاریک و ناامید می‌کند؛
۹	۳۹/۸	۱/۳۲	۳/۳۱	- من می‌توانم بر آنچه در محیط‌زیست اتفاق می‌افتد تأثیر بگذارم؛
۱۰	۴۱/۴	۱/۳۶	۳/۲۸	- تمایل دارم با سازمان‌ها و تشکل‌های مردمی حامی حفاظت محیط‌زیست همکاری نمایم؛
۱۱	۴۱/۷	۱/۴۱	۳/۳۸	- به اشخاصی که به محیط‌زیست آسیب می‌رسانند اعتراض خواهم کرد؛
۱۲	۴۵/۳	۱/۵۰	۳/۳۱	- به همکاری جهت پاکیزه نمودن مدرسه و نگهداری از فضای سبز آن علاقه‌مند هستیم؛
۱۳	۴۶/۵	۱/۳۷	۲/۹۴	- در فعالیت‌های داوطلبانه زیست‌محیطی مدرسه مشارکت می‌کنم؛
۱۴	۴۶/۶	۱/۳۹	۲/۹۸	- به اطلاع‌رسانی در رابطه با حفاظت از محیط‌زیست علاقه‌مند هستیم؛
۱۵	۴۶/۷	۱/۴۴	۳/۰۸	- حفاظت از محیط‌زیست را باید به کارشناسان و متخصص آن واگذار کرد؛
۱۶	۴۷/۲	۱/۳۷	۲/۹۰	- تقریباً تمامی فعالیت‌های انسان برای محیط‌زیست مضر است؛
۱۷	۵۴/۶	۱/۵۴	۲/۸۲	- نسبت به آینده محیط‌زیست خوش بین هستیم؛
۱۸	۵۹/۲	۱/۵۱	۲/۵۵	- مشکلات محیط‌زیست به من ارتباطی ندارند؛

ماخذ: یافته‌های تحقیق مقیاس: ۱- خیلی کم، ۲- کم، ۳- متوسط، ۴- زیاد، ۵- خیلی زیاد

- راهکارهای بهبود نگرش دانش‌آموزان مورد مطالعه نسبت

به حفاظت از محیط‌زیست

به منظور اولویت‌بندی راهکارهای نگرش دانش‌آموزان مورد مطالعه از ضریب تغییرات استفاده شد. براساس نتایج جدول (۴) مهمترین راهکار بهبود نگرش دانش‌آموزان دوره متوسطه نسبت به حفاظت از محیط‌زیست «حمایت‌های همه جانبه دولت از حامیان محیط‌زیست» و «تشویق دانش‌آموزان به کارهای گروهی و ایجاد تشکل‌های حامی محیط‌زیست» دارند. در حالی «وجود تجهیزات و رسانه‌ها در مورد اطلاع‌رسانی از مسایل زیست‌محیطی» و «برقراری ارتباط بین مدارس و

بنابراین می‌توان اظهار کرد که اکثر دانش‌آموزان‌های شهرستان همدان از نگرش مساعدی نسبت به حفاظت از محیط‌زیست برخوردار نیستند، چرا که میزان نگرش آنها ۱۶۹ نفر (۶۲/۶ درصد) از آن‌ها از نگرش خنثی و نامساعدی نسبت به حفاظت از محیط‌زیست برخوردارند.

جدول ۳. گروه‌بندی نگرش دانش‌آموزان نسبت به حفاظت از محیط‌زیست

سطوح نگرش	فروانی	درصد	درصد تجمعی
- نامساعد	۹۰	۳۳/۳	۳۳/۳
- خنثی	۷۹	۲۹/۳	۶۲/۶
- مساعد	۱۰۱	۳۷/۴	۱۰۰

میانگین: ۶۸/۱۷ حد اقل: ۲۹ حداکثر: ۹۳ انحراف معیار: ۱۰/۹۷

همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شد. با توجه به نتایج جدول (۵) مشاهده می شود که بین نگرش دانش آموزان مورد مطالعه نسبت به حفاظت از محیط زیست براساس متغیرهای سن، درآمد، مقطع و رشته تحصیلی، تحصیلات والدین، شغل

مؤسسات حامی محیط زیست» اهمیت زیادی در بهبود نگرش آنان نسبت به مسایل زیست محیطی ندارند.

تحلیل روابط بین متغیرهای تحقیق

به منظور بررسی روابط بین متغیرهای مستقل تحقیق با متغیر وابسته (نگرش نسبت به حفاظت از محیط زیست) از ضریب

جدول ۴. اولویت بندی راهکارهای بهبود نگرش دانش آموزان مورد مطالعه

اولویت	CV	SD	Mean	گویه ها
۱	۳۴/۳	۱/۲۷	۳/۷۰	- حمایت های همه جانبه دولت از حامیان محیط زیست؛
۲	۳۷/۷	۱/۳۲	۳/۵۰	- تشویق دانش آموزان به کارهای گروهی و ایجاد تشکل های حامی محیط زیست؛
۳	۳۸/۲	۱/۳۴	۳/۵۰	- بهبود نگرش آحاد جامعه نسبت به جایگاه محیط زیست در زندگی انسان؛
۴	۴۰/۱	۱/۳۵	۳/۳۶	- لزوم ارائه درس جامعه شناسی محیط زیست در دوره متوسطه؛
۵	۴۰/۷	۱/۳۸	۳/۳۹	- هر چه بیشتر اطلاع رسانی همگانی جهت حفاظت از محیط زیست؛
۶	۴۳/۵	۱/۴۱	۳/۲۴	- ایجاد تشکل های دانش آموزی در حوزه محیط زیست در مدارس؛
۷	۴۴/۵	۱/۳۸	۳/۱۰	- اجرای برنامه های فرهنگی، تفریحی حفاظت از محیط زیست در مدارس؛
۸	۴۷/۸	۱/۴۷	۳/۰۷	- استفاده از آموزشگران مجرب جهت یادآوری مسائل زیست محیطی در مدارس؛
۹	۴۹/۰	۱/۵۳	۳/۱۲	- برقراری ارتباط بین مدارس و مؤسسات حامی محیط زیست؛
۱۰	۵۱/۴	۱/۶۰	۳/۱۱	- وجود تجهیزات و رسانه ها در مورد اطلاع رسانی از مسایل زیست محیطی؛

مقیاس: ۱- خیلی کم، ۲- کم، ۳- متوسط، ۴- زیاد، ۵- خیلی زیاد

مأخذ: یافته های تحقیق

بحث و نتیجه گیری

با توجه به ادبیات تحقیق امروزه دامنه بحران محیط زیست بسیار جدی و گسترده است. در کشور ما نسل جوان آن بیشترین درصد جمعیت را تشکیل می دهند، آموزش محیط زیست می تواند تاثیر قابل توجهی در تقویت زیست محیطی و رسیدن به اهداف توسعه پایدار باشد. هدف از آموزش محیط زیست، شناخت وظایف انسان نسبت به محیط زیست، درک ارزش های زیست محیطی، حمایت از دیدگاه حفاظتی و عدالت اجتماعی و همچنین تلاش در جلوگیری و حل مشکلات و معضلات محیط زیست جامعه باشد.

حفاظت از محیط زیست باید ابتدا از دانش آموزان شروع شود. آموزش پایه دانش آموزان مشارکت همگانی را در جهت درست حفاظت کردن از این منابع عظیم جهان در پی خواهد داشت که تنها راه حل مقابله جدی با روند تخریب و نابودی محیط زیست در حال حاضر محسوب می شود. لذا باید برنامه ها و تلاش های فراوانی در زمینه حفاظت از

والدین و مطالعه درسی ارتباط معنی داری از نظر آماری وجود ندارد. در حالی که بین نگرش دانش آموزان براساس متغیرهای معدل و استفاده اینترنت رابطه معنی داری در سطح پنج درصد وجود دارد.

جدول ۵. تحلیل روابط بین متغیرهای تحقیق با متغیر وابسته (نگرش)

متغیر	نگرش	
	Sig	r
- سن	۰/۳۶۵	-۰/۵۵
- درآمد	۰/۴۵۲	۰/۵۴۲
- معدل	۰/۰۳	۰/۱۳۱*
- مقطع تحصیلی	۰/۵۹۰	۰/۳۳
- رشته تحصیلی	۰/۱۸۷	۰/۰۸۱
- تحصیلات پدر	۰/۷۹۴	۰/۰۱۶
- تحصیلات مادر	۰/۵۵۳	۰/۰۳۶
- شغل پدر	۰/۷۸۶	۰/۰۱۷
- شغل مادر	۰/۵۷۱	۰/۰۳۵
- مطالعه درسی	۰/۹۳۵	۰/۰۰۵
- استفاده از اینترنت	۰/۰۴	۰/۱۱۴*

* معناداری در سطح ۰/۰۵، ** معناداری در سطح ۰/۰۱

۱. با توجه به اینکه اطلاعات آموزشی محیط‌زیست در کتب درسی دانش‌آموزان کلی و فاقد نیازمندی‌های محلی و منطقه‌ای دانش‌آموزان است، پیشنهاد می‌گردد اطلاعات زیست‌محیطی مطابق نیازهای دانش‌آموزان مناطق مختلف تهیه و تدوین گردد.

۲. با توجه به اینکه دانش‌آموزان مورد مطالعه نگرش نامساعدی نسبت به حفاظت از محیط‌زیست دارند بنابراین، پیشنهاد می‌شود از طریق راهکارهای بهبود نگرش اقدام به تغییر نگرش آنان نسبت به محیط‌زیست گردد با توجه به این که دانش‌آموزان نیروهای آینده این مرز و بوم هستند هر گونه قصوری که در این زمینه صورت گیرد ضربه جبران ناپذیری به پیکره اجتماع وارد می‌کند.

۳. با توجه به اینکه از دیدگاه دانش‌آموزان مورد مطالعه مهم‌ترین راهکار بهبود نگرش حمایت‌های دولتی و تشکل‌های دانش‌آموزی در زمینه محیط‌زیست است بنابراین، پیشنهاد می‌شود که در این زمینه دولت با بسترسازی مناسب نگرش دانش‌آموزان را به سوی حفاظت از محیط‌زیست تغییر داده و با ایجاد تشکل‌های حامی محیط‌زیست و حمایت از آن‌ها راه کارهایی جهت بهبود نگرش افراد جامعه در نظر گرفته شود.

References

- Abdelahi, A., Sadeghi, H. (2012). The needs evaluation of environmental education for boy students in Isfahan elementary schools, *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*. Vol. 1, No. 1, PP: 9 – 15. (In Persian)
- Alavi Moghadam, S. M. R., Ghasemi, A., Moghadam, S.B. (2008). Education and key role in the proper management of solid waste in Iran. *Man and Environment Journal*, No. 6, pp. 24-23. (In Persian)
- Arjomandi, R. (2000). Sustainable agriculture, environmental strategies, environmental thesis course, Ph.D. dissertation of the environment, Tehran: Islamic Azad University, Sciences and Research Branch. (In Persian)
- Aydin, F., Çepni, O. (2010). University students' attitudes towards environmental problems: A case study from Turkey, *International Journal of the Physical Sciences*, Vol. 5, No.17, pp: 2715 - 2720,
- Alavi Moghadam, S. M. R., Delbari, A. S. (2009). Evaluation of Knowledge of Undergraduate Students on Solid Waste Management. *Journal of Technology of Education*, Vol. 3, No. 4, pp: 309 – 314. (In Persian)

محیط‌زیست و احیای بازیابی منابع طبیعی تخریب شده و در معرض آلودگی قرار گرفته صورت گیرد. بنابراین، آموزش زیست‌محیطی دانش‌آموزان به عنوان افراد نسل‌های آینده از اهمیت بالایی برخوردار است. لذا پیش شرط برنامه‌ریزی برای آموزش آنها لزوم بررسی نگرش آنان نسبت به محیط‌زیست است. در این راستا این تحقیق با هدف بررسی نگرش دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه شهرستان همدان نسبت به محیط‌زیست انجام شد. نتایج تحقیق نشان داد که دانش‌آموزان مورد مطالعه نگرش نامساعدی نسبت به حفاظت از محیط‌زیست دارند. به طوری که نسبت به موارد «حفاظت از محیط‌زیست وظیفه هر انسانی است» و «محیط‌زیست سالم رفاه انسان‌ها را افزایش می‌دهد» نگرش مساعدتری دارند. در حالی که نسبت به موارد «مشکلات محیط‌زیست به من ارتباطی ندارند» و «من نسبت به آینده محیط‌زیست خوش بین هستم» از نگرش مساعدی برخوردار نیستند. نتایج تحقیق نشان داد که مهم‌ترین راهکار بهبود نگرش آنان نسبت به محیط‌زیست «حمایت‌های همه جانبه دولت از حامیان محیط‌زیست» و «تشویق دانش‌آموزان به کارهای گروهی و ایجاد تشکل‌های حامی محیط‌زیست» است. نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که رابطه معناداری بین نگرش دانش‌آموزان مورد مطالعه براساس متغیرهای سن، درآمد، مقطع و رشته تحصیلی، تحصیلات پدر و مادر، شغل پدر و مادر و مطالعه درسی ارتباط معناداری از نظر آماری وجود ندارد نتایج این قسمت با نتایج میردامادی و همکاران (۲۰۱۰) مطابقت ندارد. در حالی که بین نگرش دانش‌آموزان مورد مطالعه براساس متغیر معدل و استفاده از اینترنت رابطه معناداری وجود دارد لذا دانش‌آموزانی که از معدل بیشتری برخوردارند و یا از اینترنت بیشتر استفاده می‌کنند از نگرش مساعدتری نسبت به محیط‌زیست برخوردار هستند.

پیشنهادات

در راستای نتایج تحقیق می‌توان پیشنهاد کرد:

- Doyle, K. (2000). The complete guide to environmental careers in the 21st century: The environmental education directory. Retrieved from <http://www.EnviroEducation.com/>
- Esmaeili, S., Mirdamadi, S. M. (2011). Examining the impact of experience and interest of participants about the role of plant clinics on their knowledge, skill and attitude about clean environment. *Journal of Agricultural Extension and Education Research*, Vol. 3, No. 4. Pp: 15 – 30. (In Persian)
- Fernández, R., Manzanal, L., Rodríguez Barreiro, M., Casal Jiménez, M. (1999). Relationship between Ecology Fieldwork and Student Attitudes toward Environmental Protection, *Journal of Research In Science teaching*, Vol. 36, No. 4, PP. 431–453.
- Heydari, A. (2003). Develop a management model for sustainable development in environmental education for young, MSc Thesis, environmental management. Tehran: Islamic Azad University, Science and Research Branch of Tehran. (In Persian)
- Jokar, G., Mirdamadi, S.M. (2010). The Perception of Female High School Students in Shiraz about Protecting Environment. *Journal of Agricultural Extension and Education Research*, Sprig 2010; Vol. 3, No.1, Pp: 1 – 13. (In Persian)
- Karami por shams abadi, M. (2008). Theoretical framework about of environmental education in the state education system, Ph.D. dissertation, Department of Management, Tehran: Islamic Azad University, Science and Research Branch of Tehran. (In Persian)
- Kalantari, L., Fatahi, A. R. (2013). The effect of environmental education on the behavior of fifth grade students in Kermanshah region 3. The 1th National Conference on Environmental Protection, Islamic Azad University Hamedan Branch, 21 February. 2013, Hamedan. Iran. (In Persian)
- Kokkarinen, N., Cotgrave, A. (2010). Student attitudes toward the environment. Amended PROCEEDINGS BEAN 2010 WEB VERSION 14, Pp. 140 – 148. http://www.ljmu.ac.uk/BLT/BUE_Docs/Amended_PROCEEDINGS_BEAN_2010_WEB_VERSION_14.pdf
- Mahmoudi, H., Veisi, H. (2005). An Environmental Extension and Education Approach to Primary Environmental Care, *Environmental Sciences*, No. 5, summer 2005, pp: 57 -64. (In Persian)
- Marcoux, A. (2006). Population change-natural resources-environment linkages in central and South Asia. Retrieved from <http://www.fao.org>.
- Mirdamadi, M., Bagheri varkaneh, A., Smaeili, S. (2010). Research on the Degree of Awareness of High School Students about Environmental Protection (a case study in city of Tehran), *Journal of Environmental Science and Technology*, Vo. 12, No.1, spring 2010, Pp: 201-216. (In Persian)
- Mohammad Zadeh Rahni, M.R. (2010). **A study of the jurisprudential basics of preserving environment**, *Journal of Jurisprudence History and Civilization*, Vol. 7, No. 25, Pp: 177-195. (In Persian)
- Ostovar, S., Shahvali, M., Samani, S. (2013). Investigating Environmental Attitudes among Guidance and High Schools Students in Kish Islands, The 1th National Conference on Environmental Protection, Islamic Azad University Hamedan Branch, 21 February. 2013, Hamedan. Iran. (In Persian)
- Soltani, M. (2000). Healthy City, City of Environmentally friendly, *Journal of Environment*, No. 33. (In Persian)
- Tuncer, G., Tekkaya, C., Sungur, S., Cakiroglu, J., Ertepinar, H., Kaplowitz, M. (2009). Assessing pre-service teacher's environment literacy in turkey as a mean to develop teacher education programs. *International Journal of educational development*, Vol. 29, No.4, pp. 426-436.
- Veisi, H., Zarandian, A. (2012). Evaluation of citizen awareness and knowledge about environment (Case study of trades people and managers of District 12 of Tehran Municipality). *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, Vol. 1, No.1, autumn 2012, PP: 35– 41. (In Persian)